

IDA-VIRUMAA ROHEPLAAN

Ring-, bio- ja sinimajanduse ettepanekud

Projekt:

Antud ettepanekud koostati projekti “Koosloomeprotsess Ida-Virumaa roheplaani (plaan G) ring-, bio- ja sinimajanduse osa koostamiseks” raames. Raport valmis detsembris 2021.

Elluviijad:

Autorid: Martin A. Noorkõiv, Meri L. Külm, Kaisa Jõgeva, Mati Mõtte. Projekti juhtis DD sihtasutuse all tegutsev DD StratLab (DDS) ning hetkeolukorda ja ettepanekute mõjusid hindas TÜ Sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus (RAKE).

Tellijad:

Tellijaks olid Cleantech Estonia ja Eestimaa Looduse Fond tihedas koostöös teiste Ida-Virumaa ja õiglase ülemineku plaanide koostajatega.

Rahastajad:

Projekt: “Ida-Viru maakonna roheplaani (Plaan G) koostamine taastuvenergia, ring-, bio- ja sinimajanduse arenguks”. Programm: Maakondlike arengustrateegiate elluviimise toetusmeede. Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit ja Rahandusministeerium.

CC litsentsiga fotod: **Unsplash** ja ikoonid: **Flaticon**

SISUKORD

- 4 Sissejuhatus ja protsess
- 8 **Hetkeolukord**
- 17 **Sihtgrupid ja eesmärgid**
- 21 **Ettepanekud ja mõjuanalüüs**
- 43 **Riskianalüüs**
- 46 Lisainfo
- 47 LISA 1: osalenud organisatsioonid
- 48 LISA 2: visuaalne kokkuvõte Roheplaanist

Sissejuhatus

See raport annab ülevaate Ida-Viru roheplaani (plaan G) ring-, bio- ja sinimajanduse ettepanekute koosloomeprotsessist ja selle tulemustest. Ettepanekud lähevad sisendiks Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidule maakondliku arengustrateegia loomiseks. Lisaks neile ettepanekutele on juba valminud taastuenergia ja energiatõhususe ettepanekud, millega on soovi korral võimalik **tutvuda siin**.

Täpsemalt annab raport ülevaate sellest, kuidas ring-, bio- ja sinimajanduse ettepanekud koostati, millist sisendit on toimunud üritusel ja töötubades koosloomes loodud ning nende ettepanekute mõjude analüüsist.

Tervele protsessile oli seatud **kaks peamist eesmärki**:

- selgitada koosloomes välja **eesmärgid** ja **tegevused** (sh meetmed) üleminekul rohelisele majandusele, keskendudes ring-, bio- ja sinimajandusele.
- **analüüsida** sündinud meetmete ettepanekuid, et hinnata nende tõhusust, teostatavust ja mõju. Pakkuda välja võimalik tegevuskava roheplaani ettepanekute elluviimiseks.

Kokkuvõttes aitab protsessi jooksul loodu koostada Ida-Virumaa roheplaani, mis on omakorda osa laiemast maakonna arengustrateegiast ning millest võiks ainest saada ka õiglast üleminekut juhtiv territoriaalse ülemineku kava.

An aerial photograph of a dense forest with a dirt road winding through it. A large, semi-transparent blue circle is overlaid on the center of the image, containing the title text.

Suured eesmärgid

Ringmajanduse kontseptsioonil on **suur potentsiaal** nii positiivseks keskkonnamõjaks kui samaaegselt ka kohaliku omavalitsuse ja riigi ülesannete lihtsustamiseks. Tänapäevaste peamiselt jäätmetega tegelemise asemel võiks ülejääkidest saada **uus ressurss**, panus majandusse ning ka potentsiaalne **maksutulu**. Ringmajanduse ideed on nii suure potentsiaaliga, sest viivad sümptomite asemel paremaid lahendusi otsima sealt, kust probleemid algavad: tootmise ja olemasolevate toodete parandamise juurest.

Antud protsessi peamiseks suurteks **eesmärkideks** sai koosloomes seatud kaks suurt muutust:

- **E1:** Bio-, tootmis- ja tarbejäätmete teke on maakonnas vähenud märkimisväärselt.
- **E2:** Maakonnas on eelisarendatud ringmajandusliku ettevõtluse põhiinfrastruktuur ja toetussüsteemid.

Esimene on seotud peamiselt **keskkonnaga** - kui maakonnas õnnestub edukalt ring-, bio- ja sinimajanduse tegevused käivitada, siis saab suurem osa jääkidest liigiti kogutud, ressursina kasutusele võetud ning võimalikult väike osa jõuab reostusena tagasi loodusesse. Et aga nii juhtuks, peab maakonnas tugevalt toetama vastavate uute **ettevõtete** tekkimist ja aitama olemasolevatel ettevõtetel oma tegevust suurel määral ringmajanduslikumaks ümber kujundada.

Protsessi ülesehitus

Roheplaani ring-, bio- ja sinimajanduse osa **avaüritus** toimus 7. septembril 2021 Narvas, kus visioneeriti ringmajanduse põhimõtetest lähtuvat tulevikku Ida-Virumaal. Koosloomeprotsessi kutsuti osalema eelmise Roheplaani osa (taastuenergeetika ja energiatõhusus) võrgustiku liikmed, kohalikud otsustajad ning eksperdid ring-, bio- ja sinimajanduse valdkondadest. Ettevalmistuseks saadeti Technopolis Group'i tehtud Eesti ringmajanduse tulevikupotentsiaali uuringu lühikokkuvõtte ning Rohetiigri ja keskkonnanähenduste soovitusel kohalikele omavalitsustele (mis aitavad omavalitsustel täita üleilmseid kestliku arengu keskkonnanäesmärke ja Eesti 2035 strateegilisi sihte).

Täpsemalt oli avaüritusel fookuses ringmajanduse ja konkreetse protsessi tutvustus ning osalejatega koos Ida-Virumaa rohepöörde visioneerimine. **Kadi Kenk** (SA Teeme Ära) andis ülevaate ringmajanduse olemusest ja headest näidetest, **Katre Eljas** (TalTech, ringmajanduse tulevikupotentsiaali uuring) andis ülevaate ringmajanduse võimalustest Eestis ja **Rainer Pesti** (RagnSells) avas kaevandusjäätmete kasutuselevõtu plaane Ida-Virumaal. Pärast ettekandeid toimus paneeldiskussioon koos **Rita Jürmanniga** (KIK) ja pärast seda väiksemates gruppides visioneerimine, kust sündisid esialgsed ring-, bio- ja sinimajanduse visioon, eesmärgid, mõõdikud ja tegevuste ideed, mida on protsessi käigus arvesse võetud ja edasi arendatud.

Et jõuda ringmajanduse avaüritusel välja koorunud valdkondades konkreetse tegevusettepanekuteni, jätkati tööd väiksemates teemagruppides, kaasates vastava teemagrupi eksperte. Teemad jagunesid kuueks:

- Teadlikkuse suurendamine ja haridus;
- Regulaatiivne keskkond (sh hanketingimused, planeeringud, toetused ja bürokraatia vähendamine);

Protsessi ülesehitus

- Biojätmed ja nende vähendamine (sh mets, põllumajandus, toit);
- Tootmisjätmed (sh jäämaa) ja nende vähendamine (sh tuhk, aherained jm);
- Tarbejätmed ja nende vähendamine (sh pakend, tekstiil, teenused);
- Sinimajandus.

Igasse teemagruppi sai erinevate osapoolte soovitusel kutsutud 7-16 eksperti. Kokku toimus 11 töötuba - igas teemavaldkonnas kaks, välja arvatud sinimajanduse teemal, mille töögrupil õnnestus ajapiirangute tõttu kokku saada vaid üheks töötoaks.

Esimeses töötoas keskenduti vastavas teemavaldkonnas eesmärkide seadmisele ja seejärel tehti ajurünnakut koos grupiga, et leida erinevaid ideid, mida võiks Ida-Virumaal seatud eesmärkide saavutamiseks ellu viia. Ideid grupeeriti ja lõpuks valiti nende seast välja kaks kõige potentsiaalikat.

Teises töötoas jätkati tööd nende kahe välja valitud ideega ja pakuti välja nende teostumise toetamiseks, soodustamiseks või suunamiseks tegevusi. Iga pakutud tegevuse kohta määratleti ka esialgselt mõjutatavad sihtgrupid, potentsiaalsed vastutajad, võimalik hind, riskid ning võimalikud keskkondlikud, majanduslikud ja sotsiaalsed mõjud. Lõplik ülevaade töötoas osalenud organisatsioonidest on toodud LISA 1.

Töötubade järel liikusid sünteesitud tegevusettepanekud töötubades osalenutele **tagasisidestamiseks** ja Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskusele (RAKE) **mõju hindamiseks**.

24. novembril toimus digitaalselt **avalik** protsessi ja ettepanekute tutvustamise ning valideerimise üritus. Üritusele oli registreerunud pea 100 huvilist nii Ida-Virumaalt kui ka mujalt üle Eesti.

Hetkeolukord

1.1. Keskkonnanäitajad

Ida-Viru maakond asub Eesti kirdeosas Soome lahe, Narva jõe ning Peipsi järve põhjaranniku poolt kujundatud „taskus“. Maakonda läbivad ida-lääne suunaliselt maantee ja raudteekoridor, mis ühendavad Tallinnat Sankt-Peterburgiga. Põhja-lõuna suunaline maanteekoridor suundub maakonnakeskusest Jõhvist Tartu-Valga-Riia poole¹. Maakonna pindala on 2 971 km². Maakonna loodus- ja elukeskkonda mõjutavad eelkõige põlevkivi leiukohad, kaevandamiseks rajatud karjäärid, aga ka sood ja metsamassiivid. Ida-Virumaa tuntumaks loodusväärtuseks on ka Saka–Ontika–Toila pankrannik.

Keskkonnaagentuuri keskkonnaseire infosüsteemi koondatud välisõhu, pinnaveekogude, põhjaveekogumi, metsa ja eluslooduse seire tulemuste ning maakonna loodusväärtuste kaardistus annab Ida-Virumaa kohta pildi, kus positiivsed näitajad põrkuvad negatiivsetega.

Nimelt eluslooduse seire tulemustes, mis on koondatud 2020. aastal teatmikku „Eesti looduse kaitse aastal 2020“³, kajastub Eesti looma- ja linnuliikide püsielupaikade arv, mis on kõige suurem just Ida-Virumaal. Ida-Virumaal on registreeritud 117 püsielupaika (pindalal üle 10 tuhande ha). Võrreldes 2015. aasta näitajaga on see arv 34 püsielupaiga võrra suurenenud. Ida-Virumaal on lendoravate, rabapüüde ja metsiste suurim asurkond Eestis. Lisaks on Ida-Virumaa üks soisematest maakondadest Pärnumaa järel, kus kogu maakonna pindalast 11% katavad sood ja rabad. Sh 78% kogu soode pindalast moodustavad kaitsealused sood. Teatmikus tuuakse esile, et ökosüsteemide toimimiseks on vajalik ökoloogiliselt sidus ja mitmesuguseid looduse hüvesid tagav võrgustik (nn rohevõrgustik). Eelkõige tähendab see, et maakasutust suunatakse selliselt, et tagatud on liikide levikuvõimalused elupaikade vahel, aga ka erisugused ökosüsteemiteenused (sh õhu ja vee puhastamine, puhkevõimalused looduses jpm). Kaardistatud tulemustest selgus, et Eesti maismaast katab elurikkuse säilimise ja ökosüsteemiteenuste tagamise rohevõrgustik 55%, kuid Ida-Virumaal moodustab rohevõrgustiku pindala koguni 77% maakonna pindalast.

Keskkonnaagentuuri poolt on Ida-Virumaal kaardistatud looduskaitseobjektid⁴, mille hulgas märgitakse 2019. aasta seisuga kokku 8 looduskaitseala, 15 maastikukaitseala, 1 rahvuspark ja 22 kaitsealust parki (puistut). Kaitsealade pindala on 52 tuhat ha. Üksikobjektidest on maakonnas kaitse alla võetud 1 karstiala, 2 joa astangut, 7 rändrahnud ja 1 kivikülv ning 25 põlispuud/puuderühma. Üksikobjekte on Ida-Virumaal siiski kõige vähem võrreldes teiste maakondadega.

¹ Ida-Viru maakonna arengustrateegia 2019–2030+

² Maa-Amet. Maakatastri statistika seisuga 31.12.2021. <https://geoportaal.maaamet.ee/est/Ruumiandmed-p1.html>

³ Keskkonnaagentuur. Eesti looduse kaitse aastal 2020.

https://loodusveeb.ee/sites/default/files/inline-files/elk_2020_est%20%281%29_11.pdf

⁴ Keskkonnaagentuur. Looduskaitse arvudes–2019. <https://kaur.maps.arcgis.com/apps/MapJournal/index.html?appid=03d9c0ec7047422c8ed29bba57a1f18d>

Hetkeolukord

Ida-Viru maakonna metsamaa pindala osatähtsus on Eestis statistilise metsainventuuri (SMI) andmetel 56%, mis tähendab Eesti mandriosa maakondade võrdluses suurimat metsasuse osatähtsust. SMI andmetel on Ida-Virumaa metsamaa tagavara 38 067 tuhat tm, mis moodustab kogu Eesti metsamaa tagavarast 8,1% ning asetab maakonna kolmandale kohale Eesti maakondade võrdluses⁵.

Teisalt iseloomustavad Ida-Virumaad põlevkivi kaevandamisest mõjutatud alad ja tööstuses tekkivad õhu- ja veesaastet põhjustavad ained (SO₂ - vääveldioksiid), H₂S - vesiniksulfid), NO₂ -lämmastikoksiidid)). Põlevkivikaevanduste pindala kokku on ligikaudu 450 km² (sh avakaevandatud ligi 130 km² ja altkaevandatud 320 km²)⁶. **Maakonna pindalast moodustab kaevanduste pindala 15%.** Põlevkivi kaevandamine koos energia- ja keemiatööstusega on kujundanud Ida-Virumaa tööstusliku ilme ja lisaks on tööstusega kaasnenud keskkonnakahjude teke ning elukeskkonna kvaliteedi alanemine.

Riikliku keskkonnaseire 2020. aasta tulemustest⁷ ilmneb, et Ida-Virumaal mõõdetud SO₂ kontsentratsioonid on teiste piirkondadega võrreldes kõrgemad, mille peamiseks põhjuseks on piirkonnas paiknevate suurte tööstusettevõtete tegevus. H₂S ühendi allikateks on põlevkivitööstuse teadaolevad protsessid (põlevkivi termiline töötlemine, heitveepuhastus) ja naftaproduktide laadimine. Aine on mürgine ning äärmiselt ebameeldiva lõhnaga. Seireandmetes ilmneb, et aine on jätkuvalt problemaatiline Kohtla-Järvel, aga võrreldes 2019. aastaga on 2020. aastal maksimaalsed tasemed oluliselt langenud (2019- 21,29 µg/m³; 2020- 3,66 µg/m³). Tunni keskmist piirväärtust ületavaid H₂S kontsentratsioone mõõdeti 2020. aastal kokku 24. Võrdluseks, 2019. aastal oli ületamisi 23, 2018. aastal 39 ning 2017. aastal 11. Kohtla-Järvega võrreldes on H₂S tase Narvas küllaltki madal. NO₂ tekib lämmastikust katalüütilisel põlemisel. Peamised inimtekkelised allikad on energiatootmine ja liiklus. 2020. aastal tunni keskmise piirväärtuse ületamisi üheski seirejaamas ei mõõdetud. Ida-Virumaal mõjutab inimese tervist ka benseeni, fenooli ja peenosakeste aasta keskmine suurem kontsentratsioon võrreldes Eesti teiste piirkondadega. Erinevatest ainetest tulenev õhusaaste võib põhjustada raskustunnet rinnus, aga ka pikaajalist köha, astma ning müokardi infarkti tekke riski.

Keskkonnaagentuuri seireandmetest nähtub, et põlevkivitööstus põhjustab enamuse Eesti kogu jäätmetekkest, sh peamise osa ohtlike jäätmete tekkest ning ladestamisest. Põlevkivitööstuse tõttu on Ida-Virumaa piirkonna põhjavesi kõige halvemas seisundis, kus ühelt poolt kaasneb ulatuslik nn alanduslehter ja teisalt on kõrgendatud ohtlike

⁵ Keskkonnaagentuur. SMI 2020. <https://keskkonnaagentuur.ee/keskkonnaagentuuri-gevusvaldkonnad/mets/smi>

⁶ Tallinna Tehnikaülikooli geoloogia instituut. Põlevkivi altkaevandatud alade varingute uuring (2018). https://www.kik.ee/sites/default/files/uuringud/kik_11735_aruanne.pdf

⁷ Keskkonnaagentuur. Riikliku keskkonnaseire tulemuste kokkuvõte 2020.

<https://keskkonnaagentuur.ee/keskkonnaagentuuri-tegevusvaldkonnad/keskkonnaseire/uuringud-ja-lingid#seiretulemuste-lhik>

Hetkeolukord

ainete sisaldus. Eesti Geoloogiateenistuse Eesti põhjaveekogumite seisundite 2019. aasta hinnangust⁸ selgus, et 26% Eesti põhjaveekogumitest on halvas seisundis ning see on ordoviitsiumi Ida-Viru põlevkivibasseini põhjaveekogumi piirkonnas. Halba keemilist põhjavee seisundit põhjustavad kloriid- (Cl), ammoonium- (NH₄) ja sulfaatiooni (SO₄) kontsenratsioon ja nende kasvutrendid.

Põlevkivitööstusega kaasneb jääkreostus, mis on tingitud soojuselektrijaamade tuhaväljakute ja endiste kaevanduste aheraine ladestuskohtadega. Kuigi Eestis on võetud eesmärk minna üle valdavalt taastuvate energiaallikate kasutamisele, siis negatiivne põlevkivitööstuse keskkonnamõju kestab aastakümneid edasi. Jääkreostus ohustab nii tarbitavat joogivett kui ka pinna- ja põhjavee kogumeid. Eesti pinnaveekogumite seisundi 2020. aasta ajakohastatud vahehinnangu⁹ lisa 1 tabelis nähtub Ida-Virumaa pinnaveekogumite lõikes, et koondseisundi hinnang (keemilise ja ökoloogilise seisundi hinnang kokku) on valdavalt kesine ja halb. 2027. aastaks on võetud eesmärgiks saavutada maakonna ojade, jõgede ja järvede koondhinnangu tasemeks hea seisund, mis tähendab olulisel määral keskkonnamõju vähendamist.

⁸ Marandi, A., Karro, E., Osjamets, M., Polikarpus, M., Hunt, M. 2020.

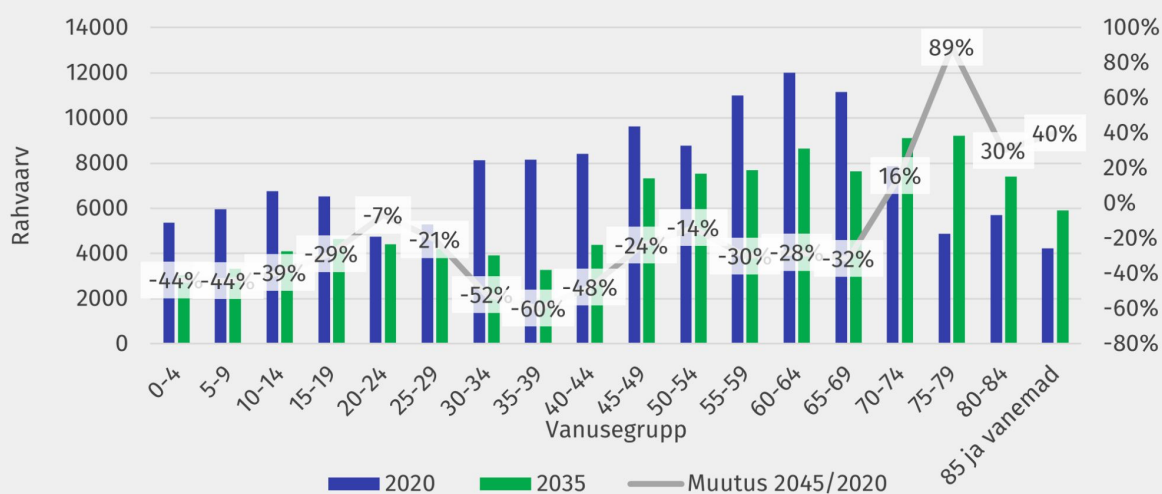
<https://keskkonnaagentuur.ee/analused-ja-indikaatorid/indikaatorid/vesi#pohjaveekogumite-sei>

⁹ Kerr, M., Kovtun-Kante, A. (2021). Eesti pinnaveekogumite seisundi 2020. aasta ajakohastatud vahehinnang. Seletuskiri veemajanduskomisjonile. Keskkonnaagentuur. <https://keskkonnaagentuur.ee/pinnaveekogumite-seisundiinfo>

1.2. Sotsiaalsed näitajad

Ring-, bio- ja sinimajanduse olukorra kaks peamist vaadet sõltuvad sihtgrupist, milleks üldises jaotuses ettevõtlussektor ja elanikkond. **Elanikkonna käitumist iseloomustab tarbimine, mis aga teisalt mõjutab ettevõtlussektoris tootmist.** Tarbimisel tehtavatest valikutest, millega omakorda on olulisel määral seotud jäätmete teke ja taaskasutamise võimalused, sõltuvad tööstuses toodetavad kaubad. Paraku ei toimi ükski piirkond suletud süsteemina, mistõttu enamuse tarbimise valikuid sõltub nii kogu Eesti, aga ka EL liikmesriikides pakutavatest kaupadest ning teenustest. **Kuigi Ida-Virumaa majanduslikuks eripäraks on võrreldes teiste maakondadega suhteliselt suur tööstussektori osatähtsus, siis see ei tõsta oluliselt Eesti positsiooni EL tööstusriikide pingereas.**

Järgnevalt vaatleme peamisi Ida-Virumaa sotsiaalseid indikaatoreid, mis mõjutavad võimalikku ringmajanduse arengut. Nii ettevõtlust kui ka piirkonna arengut laiemalt mõjutab eelkõige rahvastiku arv. Eesti Statistikaamet prognoosib rahvaarvu kahanemist Ida-Virumaal kõigis vanusegruppides, välja arvatud üle 70-aastaste seas. **Seniste trendide jätkumisel on 2035. aastaks Ida-Virumaal 21% vähem elanikke, kuid vanusegruppide lõikes on muutus oluliselt suurem ja varieeruv.** Oluliselt suureneb üle 75-aastaste elanike arv, kuid noorukite ja keskealiste elanike arv väheneb vahemikus 29–48%. (joonis 1)

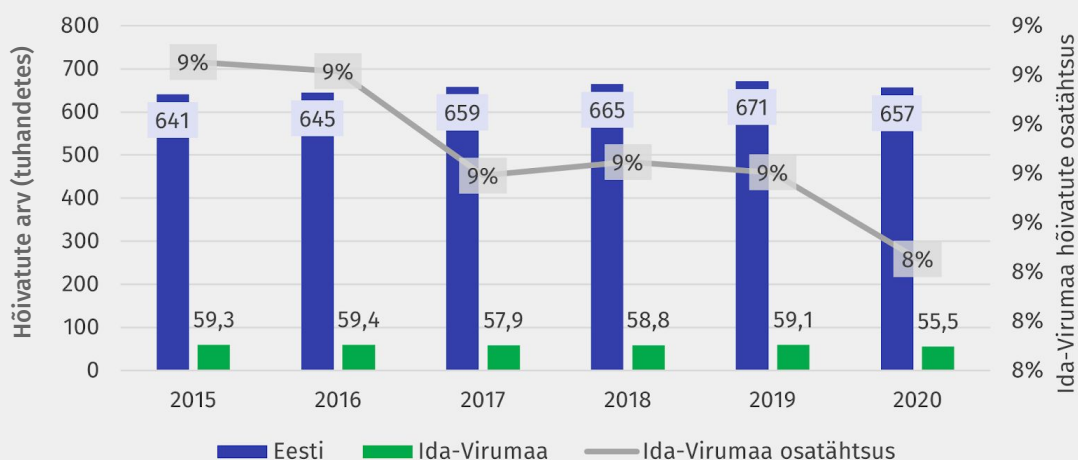

Joonis 1. Rahvaarvu muutus Ida-Virumaal perioodil 2020–2035 (Allikas: Statistikaamet)

Hetkeolukord

SA andmetel oli 2020. aastal Ida-Virumaal 66,6 tuhat leibkonda, mis moodustas 10,6% kogu Eesti leibkondade arvust. **Leibkonnaliikme kulutused aastas olid 4 571 eurot, mis on oluliselt madalam tase Eestis keskmisest (5 723 eurot).** Kõige suuremad erinevused tarbimise kululiikide lõikes Eestis keskmisega on majapidamiskulude, transpordikulude, vaba aja veetmise kulude ja restoranide ning majutusteenuse kasutamise kulude võrdluses. Ühtlasi tähendab see seda, et kulutused toidule, rõivastele ja jalatsitele, aga ka eluasemele ning tervishoiule ei erine märkimisväärselt Eestis keskmisest.

Ida-Virumaa tööelise elanikkonna tööhõive tase on negatiivse trendiga ja vastupidine Eesti keskmisele tasemele. Kui perioodil 2015–2020 on Eestis tööhõive tase suurenenud 2,4% (15,7 tuhat töötajat), siis Ida-Virumaal on toimunud vähenemine 6,4% (3,8 tuhat töötajat). Ühtlasi tähendab see maakonna tööhõive taseme vähenemist 0,8 protsendipunkti kogu Eesti tööhõives (9,3% tasemelt 8,5% tasemele, Joonis 2).

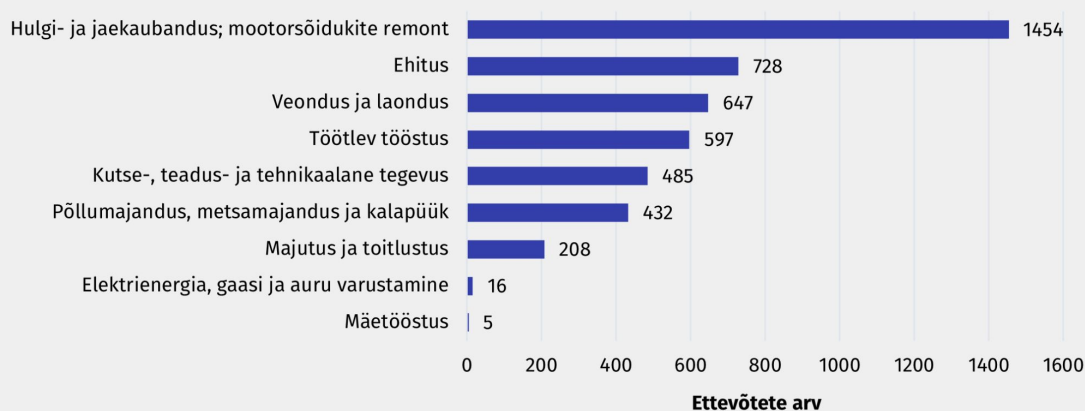
Joonis 2. Tööhõive muutus Ida-Virumaal perioodil 2015–2020 (Allikas: Statistikaamet)

Statistikaameti andmetel oli Ida-Virumaal 2020. aastal **töötajate osalemine määr 62,3%, mis on võrreldes Eestis keskmisega oluliselt madalam (Eestis keskmine 71,6%).** Töötuid oli Ida-Virumaal 7,6 tuhat inimest ja seega töötuse määr 13,7%, mis on oluliselt kõrgem tase kui Eesti keskmine töötuse määr 7,4%.

Piirkonna elanike arvu ja tööhõives osalemist mõjutab omakorda ettevõtluskeskkond. Kuigi inimesed loovad ettevõtteid ja tagavad endale töökoha ning sissetuleku, siis olulisel kohal on ettevõtluse arengus lisaks elanikkonna ettevõtlikkusele kapitali kättesaadavus ning piirkonna eripärad.

1.3. Majanduslikud näitajad

Ida-Virumaal oli 2020. aastal aktiivseid ettevõtteid üle 6400. Peamiste tootmis- ja teenidussektori tegevusaladel tegutses üle 4500 ettevõtte, millest üle 30% kuulus hulgi- ja jaekaubanduse ning mootorsõidukite remondi tegevusvaldkonda. Silmapaistvalt palju on nii ehitusettevõtteid (728), aga ka veondus ja laondus (647) ning töötleva tööstuse (597) tegevusvaldkonda kuuluvaid ettevõtteid. (Joonis 3)

Joonis 3. Tootmis ja teenidussektori ettevõtete arv 2020. aastal (Allikas: Statistikaamet)

Ring- ja biomajanduse taustal vaatleme Ida-Virumaa tööstus-, teenindus- ja teadustegevuses ettevõtete majandusnäitajaid äriregistri 2020. aasta andmetel. **Valimisse kuulusid 5 ja enama töötajaga ettevõtted**, kuna suuremad ettevõtted on võimekamad uute arenduste ellu rakendamisel. **Kokku on Ida-Virumaal valitud tegevusaladel 341 suuremat ettevõtet, kus töötab üle 12 tuhande inimese.** Need ettevõtted **teenivad kokku aastas üle ühe miljardi euro müügitulu, kasutades selleks 2,4 miljardi väärtuses põhivara.** Ettevõtete kohustuste summa on samuti üle ühe miljardi euro. (tabel 1)

Ettevõtete tegevust ja seoseid ring- ja biomajanduses on võimalik kaardistada põhitegevusalade kaudu. Kaardistatud töötleva tööstuse tegevusaladel toimub mitmekülgne toodete tootmine, mis ühtlasi kajastub tööstustoodete statistikas ja ekspordis. Ettevõtete tööstustoodangu andmetest ülevaate saamiseks kasutasime majanduse tegevusalade klassifikaatorit EMTAK.

¹⁰ Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaator, Registre ja Informatsiooni Keskus: <https://www.rik.ee/et/e-ariregister/emtak-tegevusalad>

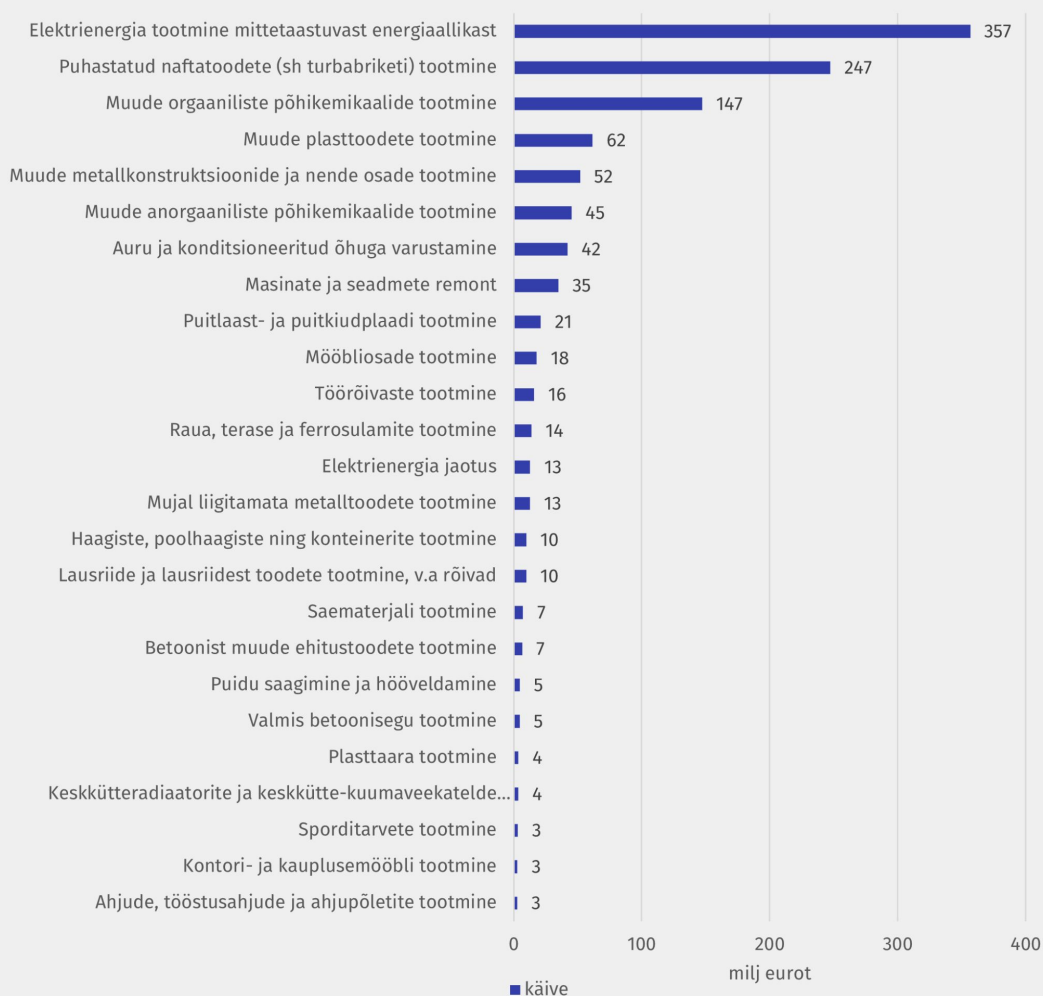
Hetkeolukord

Tabel 1. Ring- ja biomajanduse arengus oluliste tegevusvaldkondade 5 ja enama töötajaga ettevõtete majandusnäitajad (Allikas: Äriregister; autorite koostatud)

Tegevusvaldkond	Ettevõtete arv	Töötajate arv	Müügitulu, milj €	Bilansimaht, milj €	Põhivara, milj €	Kohustused, milj €
Töötlev tööstus, v.a toiduainetööstus	121	7341	770	827	520	250
Elektrienergia, gaasi ja auruga varustamine	9	1995	411	1 473	1 303	763
Ehitus	135	1745	92	61	24	19
Majutus ja toitlustus	53	999	21	27	23	14
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	13	168	13	641	554	106
Haridus	10	138	3	5	1	1
Kokku	341	12386	1 311	3 034	2 425	1 152

Valitud üle 5 töötajaga tööstusettevõtete grupis on esindatud üle 60 tegevusala. Tööstusettevõtetest kõige suurema aastase müügitulu (üle 357 milj euro) teenivad energiatootjad. Järgnevad puhastatud naftasaaduste gruppi kuuluvate ainete toomise ja muude orgaaniliste põhikemikaalide tootmisega tegelevad ettevõtted, kes müüvad toodangut vastavalt üle 240 ja 140 milj euro väärtuses (joonis 4). Kahes valdkonnas kokku tegutseb üksnes viis ettevõtet.

Hetkeolukord

Joonis 4. Top 25 müügitulu summaga tegevusala Ida-Virumaal 2020. aasta andmetel (Allikas: Ärireister; autorite koostatud)

Olulist müügitulu mahtu hoiavad ka metallkonstruktsioonide ja masinate ning seadmete remondiga tegelevad ettevõtted. Aga ka puitlaast- ja puitkiudplaadi tööstus koos mööbliosa ja saematerjali tootmisega. (joonis 4) **Kokkuvõtvalt on näha Ida-Virumaal väga mitmekülgselt töötleva tööstuse struktuuri ja märkimisväärset müügitulu.** Eelnevale tuginedes võib oletada, et **Ida-Virumaa tööstus oleks võimeline täiendavalt looma lisaharusid, mis on seotud ringmajandusega, aga ka ellu viima suuremaid projekte.**

Sihtgrupid ja eesmärgid

Sihtgrupid

Roheplaani sihtgrupid

Roheplaani ring-, bio- ja sinimajanduse osal on neli peamist sihtgruppi:

Alustavad ettevõtted: paljud ring- ja biomajanduse lahendused vajavad uut tüüpi ärimudelitel baseeruvaid ja teadusmahukaid uusi ettevõtteid, kelle eestvedamisel on võimalik Ida-Virumaal saada eeskujuliku rohemajandusega maakonnaks.

Olemasolevad ettevõtted: samal ajal on ka väga palju sellist, mida juba eksisteerivad ettevõtted saavad üsna lihtsalt teha teistmoodi või sobivate tugimehhanismide toel ka suuremal määral oma tegevust ring-, bio- ja sinimajanduslikumaks arendada.

MTÜ-d: mitmed vajalikud lahendused on aga sellised, mille külge kasumitaotlust ei saa ega tohigi panna ning mittetulunduslikud organisatsioonid saavad nende osas riigi ja kohalike omavalitsuste toel palju ära teha.

Tavakodanikud: on ka hulk selliseid asju, mida iga inimene saab ise ette võtta, et Ida-Virumaa õiglase üleminek edukalt toimuks - nii tarbija, koduomaniku, vabatahtliku, kaasamõtleva, sõna levitaja kui paljude muude rollide kaudu.

Teised: lisaks eelnevale neljale sihtrühmale on vaja teha ka mitmeid selliseid tegevusi, mis on suunatud kohalikele omavalitsustele või veel muudele osapooltele.

Üldised eesmärgid ja visioonid

Varem seatud eesmärgid

Varasemalt on seatud selliseid sihte 20.05.2020 Ida-Virumaa roheplaani ümarlaual¹¹.

- kohalikel omavalitsustel on vajalikud ringmajanduse teemalised baaskompetentsid ja nad kaasavad oma tegevustesse valdkonna eksperte;
- kohalikud omavalitsused teevad ettevõtetega ja omavahel koostööd ning tagavad toorainena kasutatavate (olme)jätmete kogumise ja ettevalmistamise nii inimestele kui ka ettevõtetele kasutajasõbralikul viisil;
- kohalike omavalitsuste planeeringutega soodustatakse ja võimaldatakse ringmajanduse, eriti jätmete vähendamise ja ringlussevõtuga seotud ettevõtete loomist (mitte ainult tööstusjätmete, aga ka nt põllumajandusjätmete kasutusele võtmiseks);
- kohalikud omavalitsused vahendavad sektorite ja ringmajanduse kitsaskohtade põhiselt ettevõtjate ja innovatsiooni tugistruktuuride (sh kohalike kõrgkoolide) vahelist koostööd ja teevad ka omavahel selleteemalist koostööd;
- kohalikud omavalitsused tagavad endiste tööstusalade ümberkujundamise, vältides võimalusel uut ehitustegevust looduslikel aladel;
- kohalike omavalitsuse rahalisi vahendeid kasutatakse ringmajanduse edendamiseks (lisaks toetustele ka hanked jms).

Koosloomeprotsessi avaüritusel seatud eesmärgid

Septembri avaüritusel Narvas sai koos visioneeritud, miks oleks oluline ringmajandust Ida-Virumaal arendada ja teha. Ringmajanduse sisse viimine erinevatesse valdkondadesse panustaks:

- puhtama elukeskkonna ja jäätmevaba maakonna loomisesse;
- elukvaliteedi ja elatustaseme (sh vääriline palk) paranemisse;
- investeringute kasvu ja tehnoloogia arengusse, et Ida-Virumaast saaks kõige innovaatilisem maakond;
- sellesse, et Ida-Viru saaks olla koht särtsakatele, ettevõtlikele inimestele;
- tugeva identiteedi ja kogukondade tekkimisse.

¹¹ https://looduskaitse.files.wordpress.com/2020/05/ida-viru-g-plaani-visioon_-rc3bchmaarutelude-koond.pdf

Koosloomes sündinud eesmärgid

E1: Bio-, tootmis- ja tarbejäätmete teke on maakonnas vähenud märkimisväärselt (tabel 2)

MÕÕDIK*	Algväärtus	2030	2040	2050
M1.1 Jäätmete ladustamise määr (vs ringlusse võtmine)	89% (11%)	70% (30%)	45% (55%)	10% (90%)
M1.2 Biojäätmete kohapeal (50 km raadiuses) ringlussevõtu määr	-	vähemalt 20%	vähemalt 40%	vähemalt 60%
M1.3 Liigiti kogutud jäätmete osakaal	11%	50%	75%	100%
M1.4 Toormete impordi määr	-	-20%	-50%	-90%
M1.5 Põhjavee kvaliteet maakonnas	halb	kesine/halb	kesine	hea
M1.6 Pinnavee kvaliteet maakonnas	kesine/halb	kesine	hea	väga hea

E2: Maakonnas on eelisarendatud ringmajandusliku ettevõtluse põhiinfrastruktuur ja toetussüsteemid (tabel 3)

MÕÕDIK*	Algväärtus	2030	2040	2050
M2.1 Ettevõtete hulk ringmajanduse klastris	0	20	40	80
M2.2 Ringmajanduse ettevõtete osakaal maakonna SKPst	<10%	10-15%	30-35%	60-65%
M2.3 Teadus-arendustegevuse investeeringud ringmajanduse teemadel SKP-st (üle Eesti)	0,01%	1%	10%	20%
M2.4 Nn "rohelisten hangete" osakaal	0%	15-20%	35-40%	65-70%

* kõigi indikaatorite sihttasemed on seatud ekspertide poolt hinnanguliselt koosloomeprotsessi käigus.

Ettepanekud ja mõjuanalüüs

Kõik ettepanekud

1.

Luaa rohemajanduse (ring-, bio-, sini) taseme- ja täiendõppe programmid

2.

Igasse KOVi rajada paranduskelder jäätmejaama juurde

3.

Luaa ringmajanduse teadlikkuse kasvatamise ja nõustamiskeskus

4.

Koolitusprogrammid ametnikele ja keskne infoveebileht

5.

Riigiametnike regulaarsed vastuvõtuajad Ida-Virumaal

6.

Innovaatilise ringmajanduse klatri käivitamine Ida-Virumaal

7.

Ringmajanduse teemalise teadus-arendustegevuse toetamine

8.

Ühekordne tootmisjäätmete (sh bio) mahtude uuring

9.

Erandkorras planeeringute ja taotlusprotsesside kiirendamine ning lihtsustamine

10.

Ülejääva toidu jagamise süsteemide arendamine Ida-Virumaal

11.

Veekogude keskkonnaseisu taastamine

12.

Keskkonnatasude suunamine Ida-Virumaale tagasi

Ettepanekute mõju

Rohe- ja ringmajanduse kontseptsioonidel on suur potentsiaal ja eelkõige positiivne keskkonnamõju. Majanduslike mõjude osatähtsus on üldiselt kõige väiksem, sest investeeringute maksumuse ja vähese majandusliku lisandväärtuse tõttu ei ole projektide mõju nii suur kui tavamajanduse korral. Seega tuleks hinnata täiendavalt kriteeriumite kaalumist või maksumuse olulisuse välja jätmist. Juhul kui projekte tehakse toetusega, siis on õigustatud hinna mõju välja jätmise, kuna ettevõtetele ei kaasne olulist raha kaasamise vajadust. Lisaks mõjutab majanduslikku hindamist sihtgruppide ulatus, sest üldistades leidub vähe ideid, mis oleksid kasulikud kõigile sihtgruppidele.

Joonis 5. Rohe- ja ringmajanduse ideede olulisuse hinnangud

Suurima majandusliku mõjuga on klatri loomine, kuid suurima keskkonnamõjuga on paranduskeldri loomine ning ringmajanduse nõustamiskeskuse loomine Ida-Virumaale. Otseselt majanduslike ideede, nagu selleks on klatri käivitamine Ida-Virumaal, keskkonnamõju on samuti väga oluline (16 hindepunkti), kuid nii hinna taseme, aga ka sotsiaalse mõju erinevusest sõltub ideede positsioon. Ideede täiendav grupeerimine otseselt ettevõtluses ja ülejäänud laiema suunaga rakendatavateks annaks mõnevõrra teistsuguse jaotuse. Tähelepanu tuleb pöörata asjaolule, et ideede hulgas on võrdlemisi palju n-ö laiema suunaga ja majanduslikult pehmemaid projekte.

1.

Luu rohemajanduse (ring-, bio-, sini-) taseme- ja täiendõppe programmid

ETTEPANEKUGA SEOTUD EESMÄRGID:

- Ida-Viru inimesed näevad ringmajanduses potentsiaali ja soovivad seda ise ellu viia;
- ringmajanduse potentsiaali avaldamiseks ja juurutamiseks leitakse eestvedajad;
- biojäätmete kogumine liigiti ja ringlusse võtmine;
- ringmajandusliku tööstuse (sh keemia) kasv Ida-Virumaal;
- tarbetoodete paranduse arendus Ida-Virumaal.

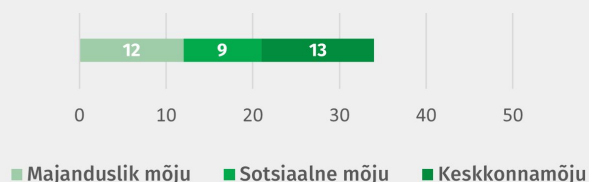
Ülevaade ettepaneku sisust:

Et Ida-Virumaal saaks rohepööre teoks, on sinna vaja juurde **eestvedajaid ja eksperte**, kes saavad oma **teadmistega** eesootavasse siirdesse panustada. On hädavajalik, et kohalikud inimesed tajuvad rohemajanduse potentsiaali ja soovivad seda ise ellu viia.

Et neid teadmisi pakkuda, on üheks koosloomeprotsessis välja pakutud ettepanekuks luua kõrghariduse tasemel õppevõimalusi, nii taseme- kui täiendõppe programmide näol.

See võiks toimuda **koostöös TÜ Narva kolledži ja TalTech Virumaa kolledžiga**, et lisada maakonna sees sotsiaalset sidusust ja vältida olukorda, kus kaks kolledžit selles valdkonnas üksteist dubleerivad.

MÕJU HINNANG:

Igasse KOVi rajada paranduskelder jäätmekaama juurde

2.

ETTEPANEKUGA SEOTUD EESMÄRGID:

- tarbetoodete paranduse arendus Ida-Virumaal;
- parandamise, korduskasutamise, renoveerimise ja väärimise suurendamine;
- tarbija teadlikkuse tõstmine ja infrastruktuuri loomine.

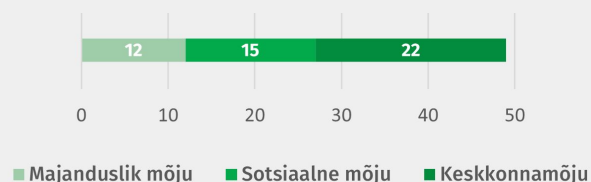
Ülevaade ettepaneku sisust:

Tänapäeval jõuab liiga palju asju prügikasti, mida oleks võimalik parandada ja kauem ringluses hoida. Seetõttu võiks Ida-Virumaal **arendada tarbetoodete parandamist**. Ideaalis võiks võimaluse luua jäätmekeskuse juurde, et osa asju jõuaksid sealt otse parandusse, aga asukoha osas on peamine selle ligipääsetavus. Üks võimalus oleks luua Ida-Virumaa paranduskeskus ja asutada igasse KOVi oma paranduskelder (Tartu paranduskeldri eeskujul).

Lisaks võiks jäätmekäitlushangetesse lisada nõude, et kõik mis võimalik, peab jõudma **jäätmekeskustest parandusse**.

Paranduskeldrite asutajaks võiksid olla KOVid. IVOL saaks potentsiaalselt olla keskuse käivitaja koostöös Uuskasutuskeskuse ja sotsiaalosakonnaga (näiteks luua tökohad pikaajalistele töötutele või teistele gruppidele, kellel oleks tööle suunamisest abi). Mõnes kohas saaks eestvedajaks kasvõi osaliselt olla külaselts.

MÕJU HINNANG:

3. Luua ringmajanduse teadlikkuse kasvatamise ja nõustamiskeskus

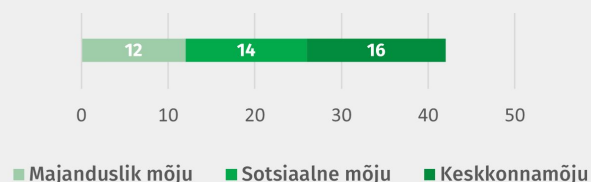
ETTEPANEKUGA SEOTUD EESMÄRGID:

- teadlikkus keskkonnahoidlikest kriteeriumidest, ringmajanduse põhimõtete arvesse võtmine hangete, planeeringute jm raames;
- ringmajanduse potentsiaali avaldamiseks ja juurutamiseks leitakse eestvedajad;
- kogukondade toetamine ringmajanduse rakendamisel;
- tarbija teadlikkuse tõstmine ja infrastruktuuri loomine.

Ülevaade ettepaneku sisust:

Ring-, bio- ja sinimajandusele üleminekuks on keeruline ja eeldab palju selliseid **kompetentse**, mida kohalike omavalitsuse ametnikel, olemasolevatel ja alustavatel ettevõtjatel, kohalikel kogukondadel ning tavakodanikel napib. Selle asemel, et kõik need osapooled ise endale vastava kompetentsi looksid - näiteks ekspertide palkamise või pidevate väliste konsultantide abil, maksab maakonda luua **üks keskus**, mis suudaks **nõustada** kõiki neid osapooli. Keskus võiks aidata KOVidel teha keskkonnahoidlike hankeid ja planeeringuid, ettevõtjatel viia läbi sisemist rohepööret ning kogukondadel olla teadlikumad ja käivitada omi projekte. Sellise keskuse võiks luua **koostöös** kohalike kõrgharidusasutustega (TÜ Narva kolledž, TalTech Virumaa kolledž).

MÕJU HINNANG:

Koolitusprogrammid ametnikele ja keskne infoveebileht

4.

ETTEPANEKUGA SEOTUD EESMÄRGID:

- teadlikkus keskkonnahoidlikest kriteeriumidest, ringmajanduse põhimõtete arvesse võtmine hangete, planeeringute jm raames;
- ringmajandusliku tööstuse (sh keemia) kasv Ida-Virumaal;
- ametnike kohalolek Ida-Virumaal.

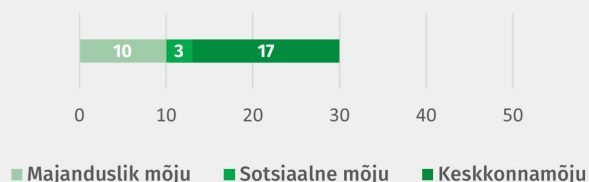
Ülevaade ettepaneku sisust:

Sarnaselt keskuse loomise ettepanekuga (aga märksa odavamalt) või keskuse loomise ettepaneku sees, on antud ettepaneku mõte suurendada **kohalike omavalitsuste kompetentsi** ring-, bio- ja sinimajandusele ülemineku võimaldamiseks.

Kõigepealt oleks oluline, et riigis oleks üks usaldusväärne ja terviklik **ülevaade** KOVidele, kuidas on korrektne teha keskkonnahoidlike hankeid, planeeringuid, taotlusvoore, projekte jne. Selline info võiks olla mugavalt ja selgelt veebi teel kättesaadav ning alati kõige uuema infoga.

Sellest informatsioonist lähtuvalt võiks ka KOV ametnikke **koolitada**, kas ühekordselt või regulaarselt. Nii veebilehe haldajaks kui ka koolituste läbiviijaks võiks sobida mõni Keskkonnaministeriumi allasutus.

MÕJU HINNANG:

5. Riigiametnike regulaarsed vastuvõtuajad Ida-Virumaal

ETTEPANEKUGA SEOTUD EESMÄRGID:

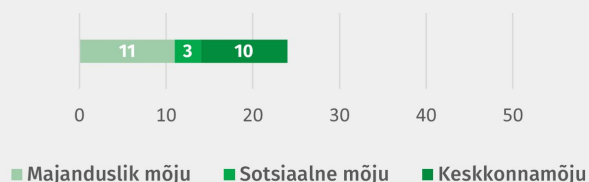
- teadlikkus keskkonnahoidlikest kriteeriumidest, ringmajanduse põhimõtete arvesse võtmine hangete, planeeringute jm raames;
- ringmajandusliku tööstuse (sh keemia) kasv Ida-Virumaal;
- ametnike kohalolek Ida-Virumaal.

Ülevaade ettepaneku sisust:

Taaskord seoses ring-, bio- ja sinimajandusele ülemineku keerukusega on vajalik, et nende teemadega seotud ametnikud oleksid võimalikult kiiresti ja mugavalt kättesaadavad nii KOV ametnike jaoks, kes keskkonnahoidlike hankeid, planeeringuid, taotlusvoore planeerivad, kui ka ettevõtjatele, kes õiglasse üleminekusse uutsorti tehnoloogia või ärimudeliga soovivad panustada. Eriti oluline on antud ettepanek õiglase ülemineku ja sellega seotud toetuste kasutamise **lühikese ajavahemiku tõttu** - nõu peab olema võimalik saada kiiremini ja mugavamalt kui on mitmetunnine sõit Tallinnasse.

Ettepanekut saaks realiseerida erinevatel viisidel - korraldades näiteks riigimajas **regulaarseid Ida-Virumaa päevi** teatud osakondade ja ametitega või näiteks digitaalse Ida-Virumaal toimuvate kohtumiste **broneerimissüsteemiga**.

MÕJU HINNANG:

Innovaatilise ringmajanduse klasteri käivitamine Ida-Virumaal

6.

ETTEPANEKUGA SEOTUD EESMÄRGID:

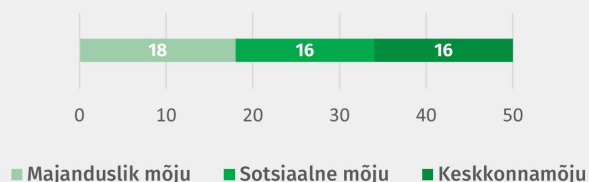
- biojäätmete kogumine liigiti ja ringlusse võtmine;
- ringmajandusliku tööstuse (sh keemia) kasv Ida-Virumaal;
- ringmajanduslike tootmisettevõtete võrgustiku arendamine.

Ülevaade ettepaneku sisust:

Ajaloolistel põhjustel on tõenäoline, et edukas üleminek keskkonnahoidlikumale majandusele Ida-Virumaal tähendab **uutsorti (rohelise) tööstuse** kujunemist muude lahenduste seas. Üks võimalus on roheline ja ringmajandusliku keemiatööstuse kujundamine.

Sellised suured muutused ei saa aga toimida üksi ning ilma riigi ja kohalike omavalitsuste toeta. Selleks oleks vaja käivitada tõeline **ringmajanduse klaster** koos teadus- ja arendustegevuse, tööstusele vajaliku infrastruktuuri, võrgustikutegevuse, rahastusmeetmete, koolitusprogrammide ja kõige muu taoliste klasterite juurde kuuluvaga. Sellise klasteri käivitamine eeldab suuri **investeeringuid** ja on tõenäoline, et Eestis rohkem kui ühte kohta seda teha pole mõtet. Ida-Virumaal on olemas vajalikud eeldused Eesti ringmajanduse eestvedajaks saamiseks.

MÕJU HINNANG:

7. Ringmajanduse teemalise teadus-arendustegevuse toetamine

ETTEPANEKUGA SEOTUD EESMÄRGID:

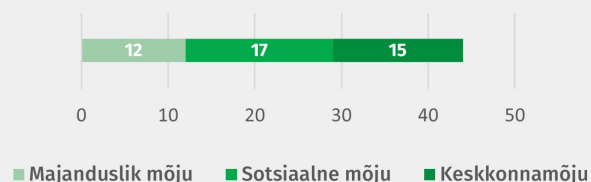
- biojätmete kogumine liigiti ja ringlusse võtmine;
- ringmajandusliku tööstuse (sh keemia) kasv Ida-Virumaal;
- ringmajanduslike tootmisettevõtete võrgustiku arendamine;
- luua ringmajanduse taseme- ja täiendõpe.

Ülevaade ettepaneku sisust:

Ida-Virumaal uutsorti ring- ja biomajanduslike projektide ning ettevõtete käivitamiseks on vaja uusi **tehnoloogilisi lahendusi ja innovaatilisi ärimudeleid**. Need sünnivad aga vaid siis kui Eestis investeeritakse vastavate teemade teadus- ja arendustegevustesse. Lähtuvalt Ida-Virumaa ühekordse tootmisjätmete (sh bio) mahtude uuringust (ettepanek 8) tuleks Eestis suunata teadus- ja arendusrahastust nende **jätmete väärindamiseks** vajalike lahenduste leidmisesse.

See ettepanek on ka oluliseks eelduseks rohemajanduse (ring-, bio-, sini) taseme- ja täiendõppe programmide loomisele (ettepanek 1). Vastavad teadmised ja tehnoloogiad on vaja esmalt luua, et siis nende rakendamiseks sobiva **kompetentsiga tööjõudu** saaks välja koolitada.

MÕJU HINNANG:

Ühekordne tootmisjätmete (sh bio) mahtude uuring

8.

ETTEPANEKUGA SEOTUD EESMÄRGID:

- biojätmete kogumine liigiti ja ringlusse võtmine;
- ringmajandusliku tööstuse (sh keemia) kasv Ida-Virumaal;
- et tekiks biojätmete andmebaas.

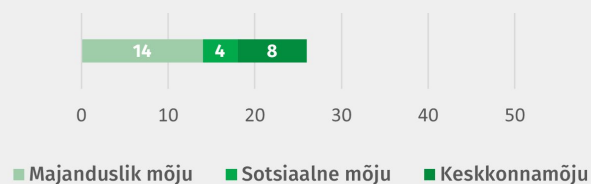
Ülevaade ettepaneku sisust:

Ringmajanduse eelduseks on **informatsioon** tekkivate jäätmete kohta - info puudumise olukorras on ebatõenäoline, et tekib uusi jäätmete väärimisel põhinevaid ettevõtteid või projekte.

Regulaarne uuring/seire oleks selle jaoks parim lahendus, kuid koosloome protsessis osalejad hindasid, et see osutuks rahaliselt ebamõistlikuks ja ettevõtjaid liigselt koormavaks. Seepärast on ettepanek viia **pikemate perioodide järel** läbi ühekordne uuring, mille baasilt on võimalik suunata olemasolevaid ettevõtteid koostööle või toetada spetsiifilisi jäätmeid kasutavaid uusi ettevõtteid (sh projekte käivitama).

Info võiks olla **lihtsasti leitav ja kasutatav**, et teha ettevõtjatele mugavaks ringmajanduslike lahenduste katsetamine ja alaliselt kasutusele võtmine.

MÕJU HINNANG:

9. Erandkorras planeeringute ja taotlusprotsesside kiirendamine ning lihtsustamine

ETTEPANEKUGA SEOTUD EESMÄRGID:

- teadlikkus keskkonnahoidlikest kriteeriumidest, ringmajanduse põhimõtete arvesse võtmine hangete, planeeringute jm raames;
- ringmajandusliku tööstuse (sh keemia) kasv Ida-Virumaal.

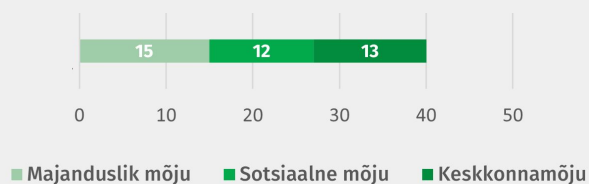
Ülevaade ettepaneku sisust:

Oleme jõudnud punkti, kus pole enam võimalik oodata rohepöördega. Seetõttu tuleks **erandkorras luua tingimused**, mis soodustaks roheprojektide kiiremat menetlemist. Samuti võiks see toetada keskkonnahoidlike kriteeriumite ja hangete kasvu erinevates valdkondades.

Väiksemate ettevõtete puhul tuleks **menetluse kiirendamiseks** riske jagada riigi ja ettevõtete vahel. Nt menetletakse eelisjärjekorras või kiiremini ning lihtsustatakse vajalikke protsesse. Oluline on, et menetlusi ei kiirendataks kvaliteedi arvelt, mis puudutab näiteks keskkonnamõjude hindamist või kaasamist.

Riigihalduse minister võiks nende muutuste loomist eest vedada, vajalik oleks erinevatelt ministeeriumitelt ajutiselt erandeid küsida.

MÕJU HINNANG:

Ülejääva toidu jagamise süsteemide arendamine Ida-Virumaal

10.

ETTEPANEKUGA SEOTUD EESMÄRGID:

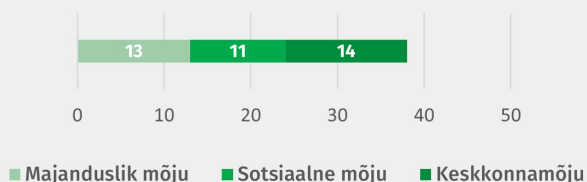
- toidu ümberjagamise süsteemide arendamine Ida-Virumaal;
- toidujäätmete vähendamine ja abivajajateni jõudmine;
- biojäätmekogutakse liigiti ja võetakse ringlusesse, sh komposteeritakse.

Ülevaade ettepaneku sisust:

Toitu jääb üle nii kodumajapidamistest kui ka ettevõtetes, samal ajal leidub aga ka abivajajaid. Selle ettepaneku raames on vaja koostööd teha kohalike toidupoodide, sotsiaalameti ja sotsiaaltöötajatega, et luua päriselt toimiv süsteem ja sobiv lahendus. Kõik selleks, et juba toodetud toit ei läheks raisku ja abivajajad saaksid väärikalt toetatud.

Maakonnas on probleemiks **jäätmete liigiti kogumine**, mida paremini tehes saaks biojäätmekogumise hiljem komposteerida või väetise tootmiseks suunata. Ülejääva toidu jagamise süsteemi arendamine Ida-Virumaal võiks vähendada biojätmete jõudmist segaolmeprügisse.

MÕJU HINNANG:

11. Veekogude keskkonnaseisundi taastamine

ETTEPANEKUGA SEOTUD EESMÄRGID:

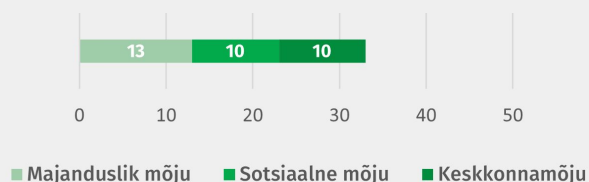
- saavutada puhas merekeskkond;
- parandada vooluveekogude olukorda.

Ülevaade ettepaneku sisust:

Ida-Virumaal on oluline keskenduda lisaks innovatsioonile ja uutele arendustele ka praeguse elukeskkonna säilitamisele. **Veekogude keskkonnaseisundi taastamiseks** tuleks ette võtta näiteks vooluveekogude tammide eemaldamine ja põllumajanduslike toitainete optimeerimine.

Täpsemalt tuleks põllumajandusüksustes mõõta ja optimeerida jääklämmastikku ja -fosforit, et need ei jõuaks veekogudesse. Lisaks tuleks selleks **arendada ka täppispõllumajandust.**

MÕJU HINNANG:

Keskkonnatasude suunamine Ida-Virumaale tagasi

12.

ETTEPANEKUGA SEOTUD EESMÄRGID:

- Ida-Virumaa elanikkond on rohepöördes toetatud;
- tasusid makstakse sinna, kus vaja keskkonda taastada/negatiivseid mõjusid vähendada;
- ringmajanduse põhimõtted on majanduslikult toetatud.

Ülevaade ettepaneku sisust:

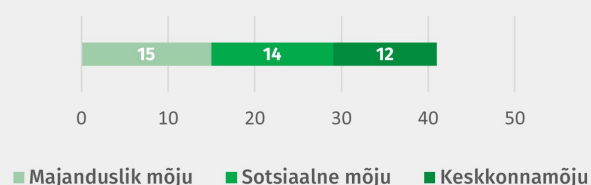
Keskkonnatasud peaksid jõudma sinna, kus negatiivset mõju on kõige rohkem, et seal samas keskkonda taastada ja negatiivseid mõjusid vähendada.

Ida-Virumaa elanikkond on planeeritavas rohepöördes esimesena kõige rohkem mõjutatud piirkond ja **elanikke tuleks just keskkonnahoidlikes ettevõtmistes toetada**. Näiteks saaks toetada noorte perede koduremonti energiatõhususe saavutamiseks; või toetada elanike päikesepaneelide ja tuulikute paigaldamist. Samuti keskkonnahoidlikkuse ekspertide ja õpetajate tööle asumist Ida-Virumaal.

Keskkonnatasudest oleks võimalik **toetada muuhulgas ka Roheplaanis** pakutud tegevusi.

Selle eelduseks on vastavate projektide olemasolu. Paraku senine praktika seda ei kinnita. Seega peaks tegevus hõlmama ka vajalikku nõustamist ja kogukondade arendamist, et projekte ka realselt tekiks.

MÕJU HINNANG:

Mõjuhinnangute kommentaarid

Järgnevalt toome esile, mis olid ettepanekute **mõju hindamisel kõige olulisemad** teadaolevad argumendid, täiendamist vajav teave ja mida pidasime määravaks iga kriteeriumi juures. Juhime tähelepanu, et sõltumata kriteeriumite olemasolust raskendas hindamist eelkõige idee otsese ja kaudse mõju tuvastamine, sealjuures laiahaardelised n-ö suunavad ideed, nagu nt täiendõppeprogrammid, nõustamiskeskus. Ühtlasi selliste ideede puhul valdavalt kiiret keskkonnamõju ei saavutata võrreldes materialistlike ja otseselt keskkonda mõjutavate ideedega. Samal ajal otsese ja kiire mõjuga ideede puhul on keerukas tuvastada majanduslikku ja sotsiaalset ulatust, kuna need mõjutavad kaudselt ja mingil määral erinevaid sihtgrupe. Ettepanekud on esitatud alustades kõige suurema mõjuga ideest.

1. Innovaatilise ringmajanduse klatri käivitamine Ida-Virumaal

- Kuigi idee on nn suunava iseloomuga, siis nähtub sellest otsene tegevus ettevõtete võrgustiku loomiseks, kes saavad omakorda efektiivselt parendada majandustegevust, vähendada jäätmeid ja suurendada nende kasutust.
- **Määravaks on**, et ringmajandusliku tööstuse saavutamiseks on vajalik suurendada koostööd ja selleks sobib ringmajanduse klatri tüüpi tegevus koos teadus- ja arendustegevuse, tööstusele vajaliku infrastruktuuri, võrgustikutegevuse, rahastusmeetmete, koolitusprogrammide ja kõige muu taoliste klatri juurde kuuluvaga. Viimati nimetatud olulised komponendid ei tule idee puhul väga täpselt esile, kuid eeldatavalt tuleks neid realiseerida. Üks võimalus on rohelise ja ringmajandusliku keemiatööstuse kujundamine.
- Eeldame, et sellise klatri õnnestunud käivitamisel on **mõju majandusele** (ettevõtete efektiivsus ja investeeringud) **positiivne** ja see **aitab kaasa ka sotsiaalsele heolule** (sissetulek ja töökohad). Ettepanekul on potentsiaali **mõjutada keskkonnanäitajaid positiivselt**, kuid see eeldab, et ettepanekut teoks tehes tuleb lähtuda igas aspektis ringmajanduse põhimõtetest ja keskkonnahoidlikkusest.

2. Igasse KOVi rajada paranduskelder jäätmejaama juurde

- **Idee on otsest majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonna mõju loov ja suhteliselt kiiresti rakendatav.** Tarbetoodete ringluses hoidmine vähendab otseselt jäätmete hulka ja säästab keskkonda ning ühtlasi maavarade kasutust. Üheks võimaluseks on rajada iga Ida-Virumaa jäätmejaama juurde paranduskelder.
- Leidsime, et idee eesmärgi ja elluviimisega käib kaasas **renoveerimise ja väärindamise populariseerimine** ning **tarbijateadlikkuse tõstmine**. Paranduskeldrites on töötajad, kes jäätmekeskustesse toodud asju parandavad, aga sellele lisaks saaksid ka elanikud neid paranduskeldreid kasutada kohana, kus oma katkisi asju parandada.

Mõjuhinnangute kommentaarid

- **Paranduskeldrit saab teha mitmel võimalikul moel** ja ei ole selge, kui palju oleks võimalik selliseid ettevõtmisi tavakodanikele avada ja kas need oleksid ka populaarsed. On võimalik, et teadlikkuse ja aktiivse kogukonna puudumise tõttu ei jõua asjad parandusse.
- Eeldame, et paranduskeldrid **vähendaksid kulu jäätmekäitlusele** ja need pakuksid igale vanusegrupile võimaluse soetada taaskasutusse võttes erinevaid seadmeid. Hindamist siiski raskendas asjaolu, et nii sihtgrupi ulatus kui ka parandatavate esemete hulk ja nomenklatuur ei ole täpselt teada.
- Lisaks eeldame, et paranduskeldrite **mõju keskkonnanäitajatele** (teadlikkus, tarbijäätmete ladustamine, ringmajandus) **oleks väga positiivne.**

3. Ringmajanduse teemalise teadus-arendustegevuse toetamine

- Idee on nn suunava iseloomuga ja **pikaajaliste mõjude saavutamiseks oluline.** Idee hindamist mõjutab teadmatus, millise ulatusega teadus-arendustegevust siiski tehakse.
- Eeldasime, et ring- ja biomajanduslike projektide käivitamiseks Ida-Virumaal **on vajalik laiemalt tegeleda arendustegevusega**, kuna ettevõtted vajavad abistamist uute tehnoloogiate ja innovaatiliste ärimudelite leidmisel – need aga vajavad teadus-arendustegevuse toetust.
- Ideed mõjutab hind (kulu), mida on keerukas määrata. Eeldame, et idee rakendamine looks maakonda uusi töökohti ja suurendaks sissetulekut. Eeldatavasti väheneks ka kasvuhoonegaaside heitmete hulk olulisel määral. Kokkuvõtvalt on idee juures palju teadmatust ja seda on hinnatud eelduste põhjal.

4. Luua ringmajanduse teadlikkuse kasvatamise ja nõustamiskeskus

- Ettepanek on nn suunava iseloomuga ja **pikaajaliste mõjude saavutamiseks oluline.** Hindamisel arvestati, et maakonda võiks luua ühe keskuse, mis suudaks nõustada ametnikke, olemasolevaid ja alustavaid ettevõtjaid, kohalikke kogukondi ja tavakodanikke, et kõik osapooled ei peaks vastavat kompetentsi endale eraldi hankima. Ettepanek lisaks teadlikkust keskkonnahoidlikest kriteeriumidest ja aitaks ringmajanduse põhimõtete arvesse võtmist hangete, planeeringute jm raames. Lisaks **toetaks see kohalikke kogukondi ringmajanduse rakendamisel.**
- Keskuse mõju sõltub paljuski sellest, kui suurelt ja kaasavalt seda käivitada. Kui kõik mainitud osapooled on keskuse sihtgruppideks ja ka jõuavad nõustamiseni, võib selle ettepaneku mõju tervele maakonnale olla märkimisväärne.
- Eeldame, et ettepaneku sihtgrupi ulatus on lai ja et see võiks vähendada jäätmekäitluse kulusid. **Keskusel on ka potentsiaali jõuda kõikide vanusegruppideni ja aidata võrgustumisele kaasa.** Samuti keskkonnanäitajatele on mõju positiivne, eriti teadlikkuse tõstmisele.

5. Keskkonnatasude suunamine Ida-Virumaale tagasi

- Idee on pigem otsese kui suunava iseloomuga, kuna arvestasime reaalse raha hulgaga, mis laekub keskkonnatasust. Ühtlasi on võimalik rahastada koheselt projekte (ka Roheplaanis pakutud tegevusi).
- Eeldame, et keskkonnatasude suunamisel tagasi maakonda suureneks ettevõtete investeeringute maht ja see looks juurde töökohti. Arvestati 4,4 miljoni euro suuruse summaga (hinnaga), mis on võrreldav teadus-arendustegevuse ettepaneku hinnaga.

6. Erandkorras planeeringute ja taotlusprotsesside kiirendamine ning lihtsustamine

- Ettepanek on luua erandkorras tingimused, mis soodustaks roheliste projektide kiiremat menetlemist, näiteks ringmajandusliku tööstuse kasvu Ida-Virumaal. Idee on nn suunava iseloomuga ja lühiajaliste mõjude saavutamiseks oluline. **Selle rakendamine mõjutab otseselt teiste projektide elluviimist.**
- Idee hindamist raskendab asjaolu, et paljuski sõltuvad sotsiaalsed mõjud (nt töökohtade arv, vanusegruppide ulatus) planeeringutest ja nende ulatusest, mis antud juhul ei ole täpselt teada.
- Eeldame, et ettepanek võib suurendada ettevõtete investeeringute mahtu ja ettevõtete efektiivsust ning et see võiks toetada keskkonnahoidlike kriteeriumite ja hangete kasvu erinevates valdkondades, millel on omakorda positiivne mõju keskkonnanäitajatele.

¹² Keskkonnatasude seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072020049?leiaKehtiv>

¹³ Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Energiatoodete hinnad.

<https://www.mkm.ee/et/eesmargid-tegevused/energeetika/energiatoodete-hinnad>

Mõjuhinnangute kommentaarid

7. Ülejääva toidu jagamise süsteemide arendamine Ida-Virumaal

- Idee on otsese majandusliku, sotsiaalse ja keskkonna mõjuga ning **kiiresti rakendatav**. Idee teostamine **ei ole väga kulukas**, kuid ei ole täpselt teada, mil määral see mõjutab elanikkonna käitumist ja kui suures ulatuses on võimalik katta sihtgrupe. Inimeste käitumine tasuta ja mõõduka tasuga kaupade osas on erinev, mistõttu võib osutada vajalikuks uurida selliste ideede/tegevuste mõju tarbijakäitumisele.
- Hindamisel osutus ebaselgeks rakendamise skeem – kuidas rakendamine võiks lõpuks välja näha, aga selle arendamisel tuleb teha koostööd kohalike toidupoodide, sotsiaalameti ja sotsiaaltöötajatega, et luua päriselt toimiv süsteem ja sobiv lahendus.
- Ettepaneku mõju sõltub paljuski selle rakendamise ulatusest ehk toidu kogustest ja abivajajateni jõudmisest. Selle majanduslikud mõjud on vähesed või mõõdukad, aga mõju inimeste (esimese sihtgrupi) tervisele võib olla väga suur. Keskkonnamõjud on mõõdukad, sõltuvalt paljuski toidu kogustest.

8. Luua rohemajanduse (ring-, bio-, sini) taseme- ja täiendõppe programmid

- Idee on pigem otsese kui suunava iseloomuga, kuna täiendõppe programmidel on eeldatavalt defineeritud väljund. Ühtlasi on võimalik rahastada koheselt väljaõppe läbinud isikutega seotud projekte.
- Raske on hinnata, kui palju oleks programmidesse kandidaate ja kui suurel määral suudaks õppekava mõjutada Ida-Virumaa elanike üldist teadlikkust rohemajandusest.
- Idee ei ole kulukas, kuid ei pruugi ka luua otseselt uusi töökohti. Kindlasti aitab idee aga leida eestvedajaid, kes rohemajandust maakonnas edendama hakkavad. Eeldame, et ettepaneku mõju üldisele keskkonnateadlikkuse kasvule on suur.

9. Veekogude keskkonnaseisundi taastamine

- Idee on eelkõige majandusliku mõjuga ja otsese keskkonnamõjuga, kuid mõju ei avaldu väga kiiresti. **Idee on kiiresti rakendatav**.
- Ida-Virumaa vooluveekogude seisundi parandamiseks, millest omakorda sõltub mere ja Peipsi järve seisund, **tuleb vähendada põllumajanduse keskkonnakoormust**. Täpsemalt tuleks põllumajandusüksustes mõõta ja optimeerida jääklämmastikku ja -fosforit, et need ei jõuaks veekogudesse. Lisaks tuleb arendada ka täppispõllumajandust.

Mõjuhinnangute kommentaarid

- Ettepanek on üsna lai ja selle mõju sõltub suurel määral valitud tegevustest ja nende ulatusest. Hindamisel lähtusime, et Ida-Virumaa põllumajandustootjate panus keskkonnamõju osas on sarnane ülejäänud Eesti tootjatega. Ühtlasi on **vajalik keskne analüüsisüsteem ja investeeringud sensorsüsteemidesse**, mis võimaldavad **täppispõllumajandust**.
- Hindamisel ilmnes, et majanduslikud mõjud kaaluvad üle keskkonnamõju aspektid, kuna veekogude seisund ei taastu kiiresti ja põllumajanduse mõju Ida-Virumaal ei ole domineeriv. Veekogude seisundit Ida-Virumaal mõjutab eelkõige põlevkivi- ja keemiatööstus.

10. Koolitusprogrammid ametnikele ja keskne infoveebileht

- Idee on nn suunava iseloomuga ja pikaajaliste mõjude saavutamiseks oluline.
- Sarnaselt nõustamiskeskuse loomise ideega on selle ettepaneku eesmärk **suurendada kohalike omavalitsuste kompetentsi** ring-, bio- ja sinimajandusele ülemineku võimaldamiseks.
- Idee mõjutab kitsast sihtgruppi ja sotsiaalne mõju on seetõttu mõnevõrra väiksem. **Potentsiaalselt võib idee muuta KOV-ide kõigi hangete, planeeringute, taotlusvoorude ja projektide tegemist keskkonnahoidlikumaks.**
- Eeldame, et majanduslik ja sotsiaalne mõju on ideel kaudse iseloomuga, aga keskkonnahoidlikkusele on mõju mõõdukas.

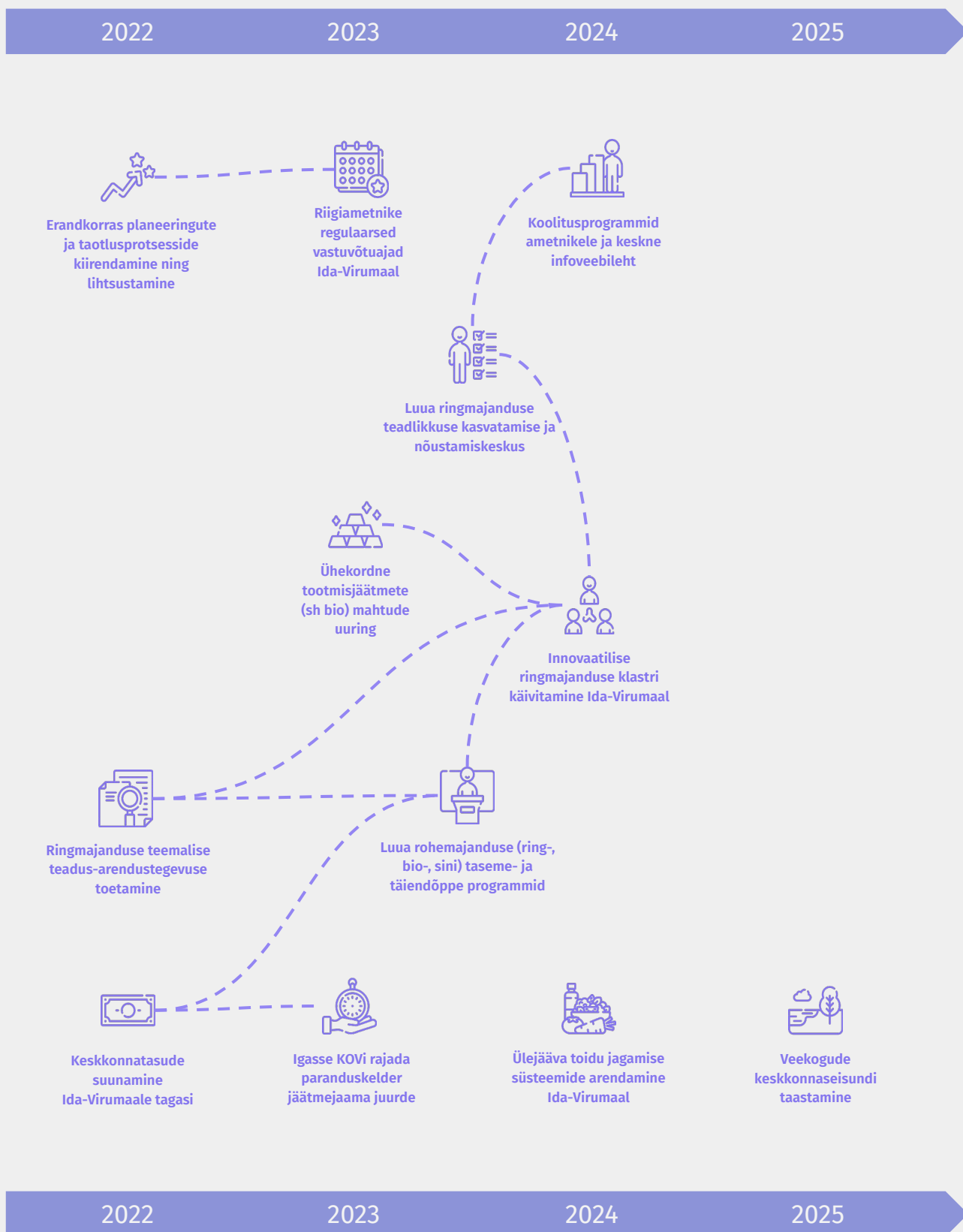
11. Ühekordne tootmisjäätmete (sh bio) mahtude uuring

- Idee on pigem kaudse mõjuga, kuna kogutakse informatsiooni. **Idee on kiiresti rakendatav.**
- Informatsiooni lisandumine teeb tõenäolisemaks uute jäätmete väärindamisel põhinevate ettevõtete või projektide sünni.
- Ettepanekul on väga spetsiifiline fookus ja sotsiaalset mõju on keerukas hinnata, st eelkõige kaudset mõju uuringu andmete kasutajate kaudu. Eeldame, et uuring mõjutab oluliselt keskkonnateadlikkust.

12. Riigiametnike regulaarsed vastuvõtuajad Ida-Virumaal

- Idee on pigem otsese mõjuga, kuna rakendatakse täiendavat abinõud. Samuti on see **kiiresti rakendatav.**
- Ring-, bio- ja sinimajandusele ülemineku teemadega seotud ametnikud oleksid piirkonnas võimalikult kiiresti ja mugavalt kättesaadavad, mis võiks tagada **kiirema projektide elluviimise Ida-Virumaal.**
- Ettepanekut saab realiseerida mitmel moel ja sihtgrupid ei ole täpselt teada, kuid sarnaselt koolitusprogrammi ettepanekuga võiks sel olla potentsiaalselt suur mõju ametnikele, aga ka ettevõtjatele, kes erinevate projektiideega välja tulevad.

Teekaart

Rahastusvõimalused

Ekspertidega koosloomes rõhutati, kuidas süsteemseks Ida-Virumaa ringmajanduse arenduseks oleks vaja kiiret tegutsemist, mis eeldab nii Euroopa Liidu, riigi kui ka kohaliku tasandi **toetusi, erandite tegemisi, lisainimressurssi ja nutikat koostööd**.

Mitmed ettepanekud vajavad **projektitaotlusvoorudest stardikapitali või ühekordset toetust**, mida saaks potentsiaalselt taotleda kohtadest nagu Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK), Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS), Euroopa Liidu Innovatsioonifond, Riigi Tugiteenuste Keskus, Rahandusministeeriumi Õiglase ülemineku fond ja KredEx. Ettepanekud, nagu näiteks “innovaatilise ringmajanduse klasteri käivitamine Ida-Virumaal”, “veekogude keskkonnaseisundi taastamine” ja “ühekordne tootmisjäätmete (sh bio) mahtude uuring”, vajavad üsna tõenäoliselt käivitamiseks rahalist toetust.

Kuna **aeg on oluline ressurss ja määrab ka projektide mahukuse**, siis oleks oluline **teha erandeid**, et soodustada roheprojektide kiiremat menetlemist ning toetada keskkonnahoidlike kriteeriumite ja hangete kasvu erinevates valdkondades. Sellega seotud ettepanek on “erandkorras planeeringute ja taotlusprotsesside kiirendamine ning lihtsustamine”, mis eeldaks ministeeriumideülest panust.

Lisainimressurssi saaksid aidata juurde tuua ministeeriumid, kes looksid ajutiselt uue ametikoha või tööülesande ringmajanduse juurutamiseks, nagu on loodud õiglase ülemineku koordinaatori ametikoht Rahandusministeeriumi juurde. Lisaks, et jagada ringmajanduse alast ekspertteadmist, oleks oluline juba olemasolevaid eksperte ja riigiametnikke viia kokku Ida-Virumaa eestvedajatega, et teostuks “regulaarsed riigiametnike vastuvõetud Ida-Virumaal”. Ka KOVID ise peaksid suutma panustada, et saaks ellu viia ettepaneku “koolitusprogrammid ametnikele ja keskne infoveebileht”.

Nutika koostöö all mõeldi eelkõige nende organisatsioonide ja kohtade üles leidmist, kus juba on toetav infrastruktuur või teadmised ning võimestada neid tegelema konkreetsemalt ka ringmajanduslike projektidega. Samuti ei jääks vajalike vahendite leidmine vaid ühe osapoole kanda. See tagaks ka **ideede jätkusuutlikkuse**, edasiarendamise ja konkreetse vastutaja leidmise. Näiteks ettepanek luua rohemajanduse (ring-, bio-, sini) taseme- ja täiendõppe programmid võiks saada osaks juba Ida-Virumaal tegutsevate kolledžite plaanidest, koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga, kust eraldataks siis ka vastavad vahendid. Samuti on heaks näiteks jagatud vastutus, kus mh ka eraettevõtte panustaks ettepaneku elluviimisse - nagu näiteks “igasse KOVi rajada paranduskelder jäätmehaigla juurde” ja “ülejääva toidu jagamise süsteemide arendamine Ida-Virumaal” ettepanekutega teha saaks.

Riskianalüüs

Peamised riskid

Ebapiisav rahastamine: mitmed ettepanekud eeldavad täiendavate ressursside hankimist ning tihedat koostööd ja koordineerimist, mis võib tuua lisakulutusi. Võib juhtuda, et plaanitavateks meetmeteks ei leita rahastust, mistõttu jäetakse need kõrvale või neid tehakse väiksemas mahus, kui nende tegeliku mõju avaldumiseks vaja läheks. Samuti saab väljakutseks õiglase ülemineku fondi (ÕÜF) rahastuse kiire kasutusse võtmine, mida tuleb teha juba lähiaastatel. Riski on võimalik maandada sellega, et roheplaani tegevused lisatakse maakondlikku arengustrateegiasse ning nende täitmist vaadatakse aeg-ajalt üle ja ajakohastatakse. Samuti võib luua eraldi plaani, kuidas ÕÜF rahastust kasutada.

Ei leita ettepanekute eestvedajaid ja vastutajaid: kuna paljude ettepanekute puhul on tegemist uute süsteemide väljatöötamise ja juurutamisega ning tihti on ettevõtlike inimeste leidmisega raskusi, võib juhtuda, et ettepanekud ei leia vastavaid eestvedajaid. Riski maandab, kui juba aktiivsete inimestega suhtlevad organisatsioonid (nt IVEK MTÜ-de konsultandid; startup kogukonna liikmed jne) teevad koostööd, et leida uutele potentsiaalsetele ideedele eestvedajad. Samuti tuleb kasuks plaanitavate ideede tutvustamine kogukondadele.

Ettepanekud pole atraktiivsed, madal prioritseeritus: kuna paralleelselt Roheplaaniga loodi ka teised plaanid (äri-, süsiniku- ja hariduse plaan), ei pruugita eelistada just Roheplaani tegevusi, mistõttu suunatakse raha rohkem teiste plaanide teostamiseks. Võib juhtuda, et majanduslikud eesmärgid seatakse ettepoole keskkonnaeesmärkidest, tegevusi tehakse keskkonna arvelt. Samuti seab madal poliitiline tahe või poliitikute vahetumine ohtu ettepanekute elluviimise järjepidevuse. Riski aitab maandada kui Roheplaani ettepanekud suhestuvad teiste plaanidega ning Roheplaani elluviijad leiavad viisi, kuidas plaanitu jõuaks võimalikult paljude organisatsioonide ja poliitikute huviorbiiti.

Muutuste elluviimine kujuneb ajakulukaks: õigusaktide muutmine on ajakulukas, samuti ametnike väljaõpe ja koordineerimise süsteemi väljatöötamine, mistõttu võib tekkida oht bürokraatia suurenemisele. Uute tootmisega seotud ideede väljatöötamine ja rakendamine võtavad aega. Riski maandamiseks tuleks teha tihedat koostööd ministeeriumite ja ametitega, et kiiremas korras välja töötada ajutised Ida-Virumaa erandid, et keskkonnahoidlike projektidega saaks kiiremas korras alustada.

Vastutavate ametnike, organisatsioonide ja inimeste madal teadlikkus ning oskustööjõu puudumine: teadlikkuse ja oskustööjõu (ning aktiivse kogukonna) puudumise tõttu ei suudeta keskkonnahoidlike ideid ellu viia ja neid jätkusuutlikuks muuta. Riski aitavad maandada Roheplaani mitu ettepanekut, millega saaks Ida-Virumaal keskkonnaalast nõustamist võimaldada ja laiemalt teemasid tutvustada ka elanikele. Samuti aitaks vastava oskustööjõuga inimeste ajutine toomine Ida-Virumaale või nende väljaõpe.

Riskianalüüs

Organisatsioonide (valdkondade) vaheline vähene koostöö: Roheplaani elluviimine vajab laiapõhist ja organisatsioonide vahelist koostööd, mis võib kujuneda raskeks juba mitmel eelpool toodud põhjusel nagu madal teadlikkus, koordineerimisest tulenevad kulud, madal prioritseeritus. Riski aitavad maandada ettepanekutele selged vastutajad, eestvedajad ja koht maakondlikus arengustrateegias.

Mastaabiefekti ei teki: kuna rahvastikuproгноosides on oodata elanikkonna vähenemist (ja seda just ka noorte seas), siis ei pruugi ideed, mis eeldavad paljude inimeste panust ja muutumist, oma mõju saavutada. Näiteks biojätmete kokku kogumise või paranduskeldrite käima saamiseks on vaja paljude inimeste igapäevaelu praktikate muutumise soovi ja tegusid. Riski võib aidata maandada maakonna sisene ja maakondade ülene koostöö.

Lisainfo

Avalikult kaasamisürituselt

Novembris 2021 toimunud avalikul üritusel tutvustasime ettepanekuid ja kogusime neile tagasisidet. Palusime ürituse osalejatel (~50 in) hääletada, millised ettepanekutest tunduvad neile kõige potentsiaalikumad ja välja joonistus kolm kõige **populaarsemat**:

- 1) ringmajanduse teemalise teadus-arendustegevuse toetamine;
- 2) rohemajanduse teemal taseme- ja täiendõppe programmid;
- 3) keskkonnatasude suunamine Ida-Virumaale.

Lisaks toome välja veel kaks ideed avalikult ürituselt:

Ühe ettepaneku järgi võiks ringmajanduse edendamisel silmas pidada ka maakasutust. Ida-Virumaal on võimalik arendustegevuste jaoks kasutada **nn rikutud ja hüljatud maad** (näiteks VKG uue tehase rajamisel).

Toodi ka välja risk, et erandkorras planeeringute ja taotlusprotsesside kiirendamine ning lihtsustamine võib tuua uusi keskkonnareostuse **ohtusid** ning vähendada oluliste avalike osapoolte ja huvigruppide kaasamist planeeringuprotsessidesse. See võib omakorda tuua kaasa suurema korruptsiooni ohu ning ebaotstarbeka riigi või KOV raha kasutamise riski.

Biogaasi idee

Erinevad osapooled koosloomeprotsessis ja hiljem pakkusid välja ka biogaasi tootmise idee. **Biogaasi tootmise jaama** loomist hindas RAKE potentsiaalselt suure otsese majandusliku, sotsiaalse ja keskkonna mõjuga ideeks, mis võiks olla ka suhteliselt kiiresti rakendatav (biogaasijaama erinevad lahendused on olemas).

Idee teostamine on siiski küllaltki kulukas ja hind esitab majanduslikus vaates väljakutse. Eeldatavalt on ehitamise maksumus üle 5 miljoni euro. Biogaasi tootmine väheväärtuslikust biomassist ja biolagunevatest jäätmetest vähendab otseselt jäätmete hulka ja katab ettevõtete ning elanike energiavajadust.

Edasine

Pärast ring-, bio- ja sinimajanduse ettepanekute lõppraporti valmimist panevad Eestimaa Looduse Fond ja Cleantech Estonia kokku tervikliku **Roheplaani** (plaan G), kuhu võetakse sisendiks ka lisaks praegusele protsessile varasema, energeetika ja energiatõhususe osa ettepanekud. Roheplaan tervikuna saab valmis hiljemalt **aprillis 2022**.

Organisatsioonid:

Riiklikul tasandil: Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Norden, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Keskkonnainvesteeringute Keskus, Põllumeeste Ühistu KEVILLI, Maaelu Edendamise Sihtasutus, Rahandusministeerium, Riigi Tugiteenuste Keskus, Keskkonnaministeerium

Kohalikul tasandil: Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit, Startup Estonia Ida-Viru, Tehnopol Startup Inkubaator Narva, SA Ida-Viru Ettevõtluskeskus, Narva-Jõesuu Linnavalitsus, SA Ida-Virumaa Tööstusalade Arendus, Sillamäe Linnavalitsus

Uurimisasutused: TÜ Narva Kolledž, Tallinna Tehnikakõrgkool, Tallinna Ülikool, Estonian Business School, TalTech Virumaa Kolledž, Tartu Ülikool RAKE, TÜ Eesti Mereinstituut, MTÜ Rakendusökoloogia Keskus

Ettevõtted: Viru Keemia Grupp, Aru Põllumajandus OÜ, Bioenergypool, Tulusam OÜ, Sillamäe Sadam, Maaportaal OÜ, SmartSwap, Pakendikeskus AS, Uuskasutuskeskus, BugBox, Materjalivoog

Keskkonnaühendused ja -algatused: Let's Do it Foundation, Estimaa Looduse Fond, Cleantech Estonia, Lilleoru MTÜ

Siin lehel on kokkuvõtlikult Ida-Virumaa Roheplaani tegemiseks esitatud taastuvenergia, energiatõhususe ning ring-, sini- ja biomajanduse 30 ettepaneku lühikokkuvõtet. Koosloome protsessides sõnastatud ettepanekud on kokku pea 100 kaasamõtleva - kohalike aktiivsete inimeste, valdkondade ekspertide, omavalitsuste, ettevõtjate ja liitude esindajate - ühise pingutuse tulemus.

